

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ МЕТОДИЧНИХ РОЗРОБОК

ПРО ДЕЯКІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ МЕТОДИЧНИХ РОЗРОБОК

Найчастіше методичні розробки виконуються з таких напрямків:

1. Розробки, які за своєю структурою і змістом нагадують підручники із спеціальних предметів. В них дається опис будови і роботи певного вузла, агрегату, машини, технологія виконання певних операцій і т.п.

2. Розробки, які повторюють собою розгорнутий конспект викладача.

Як наслідок, такі підходи до їх розробок методичними не можуть бути.

Якщо ж і зустрічаються розробки, в яких описується організація і методика проведення уроку, то і це в більшості звучить непереконливо та недостатньо обґрунтовано.

Вивчення даної проблеми свідчить, що в багатьох навчальних закладах профтехосвіти області питанню складання методичних розробок взагалі не приділяється достатньої уваги. Перш за все, це пояснюється тим, що в навчальних закладах інколи не зовсім чітко уявляють собі значення цієї роботи, не бачать яку користь викладачеві і майстру приносить **сам процес роботи над методичними розробками, як одній з форм підвищення фахового рівня.**

В чому ж, на ваш погляд, полягає мета методичних розробок?

Головна мета – підвищення педагогічної майстерності самого автора розробки. Це досягає завдяки тому, що в процесі їх створення викладачам і майстрам необхідно доводиться згадувати основні положення курсу педагогіки, через призму практичного використання до даного уроку або заняття, вивчати методичну літературу.

Багато дають викладачеві і майстру роздуми над самою структурою занять, різноманітними варіантами проведення уроків.

Окрім цього, велике значення методичних розробок як засобу вивчення досвіду роботи кращих викладачів і майстрів. Все це дозволяє стверджувати про необхідність дбайливого і відповідального ставлення до їх підготовки.

Закономірно постає питання: коли ж викладачі і майстри можуть приступити до підготовки методичних розробок? Однозначно – лише після вивчення ними основ педагогіки, як загальної так і професійної та конкретної методики. Без знання основних положень і правил навчання, без знання хоча б основ педагогіки розробки будуть бездоказними, виконаними на низькому теоретичному рівні, отже, втратять свою цінність для інших і не принесуть користі автору. Робота над підготовкою методичних розробок повинна стати другою частиною, другою ступінню педагогічної самоосвіти викладачів і майстрів навчальних закладів.

Незважаючи на важливість цього виду методичної роботи, ми не маємо достатньої кількості літератури про те, як виконувати методичні розробки, якими вони повинні бути, визначення самої теми і з яких питань слід їх готувати. Зважаючи на це методкабінет профтехосвіти на підставі всебічного аналізу того досвіду, який є в училищах, публікацій в науково-методичних виданнях, зробив спробу систематизувати і видати даний посібник, не претендуючи на його вичерпність. Мета даного посібника – надати допомогу керівникам навчальних закладів, методистам і головам методичних комісії в спрямуванні методичної роботи, а викладачам і майстрам допомогти у безпосередньому виконанні розробок.

Орієнтовна тематика методичних розробок.

Методичні розробки повинні охоплювати питання навчально-виховної роботи педагогічного колективу.

Виходячи з цього, методичні розробки можуть розкривати такі питання:

1. Методика і організація проведення окремих уроків (занять).
2. Методика і організація проведення уроків з окремих тем програми.
3. Методика і організація проведення уроків з окремих розділів програми.
4. Методика і організація проведення уроків з окремих предметів і видів занять.
5. Застосування окремих методів навчання.
6. Використання окремих принципів дидактики в навчальному процесі.
7. Наочні посібники у викладанні і методика їх використання.
8. Вивчення і запровадження в навчальному процесі досвіду роботи передовиків виробництва, новаторів педагогічної думки.
9. Вивчення і запровадження в навчальний процес досягнень науки і техніки.
10. Вивчення і запровадження в навчальний процес передової технології виробництва.
11. Методичні підходи до підготовки домашніх завдань учнями.
12. Устаткування навчальних аудиторій, кабінетів, лабораторій і майстерень, КМЗ навчального процесу.
13. Обладнання робочих місць викладачів і майстрів в лабораторіях і майстернях.
14. Обладнання окремих робочих місць учнів.
15. Шляхи активізації учнів на уроці.
16. Підготовка викладача (майстра) до уроку.
17. Робоча документація викладача (майстра).
18. Документаційне забезпечення учня на уроці.
19. Навчання учнів користуванню технічною документацією.
20. Методика проведення бінарних уроків.
21. Методика формування професійної культури учнів профтехучилища.
22. Взаємозв'язок складових у системі виховної роботи у профтехучилищі.
23. Методичні підходи та теоретичні основи гуманітаризації професійної освіти.
24. Здібності учнів та принципи їх урахування в підготовці до професійної праці.
25. Впровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес.
26. Формування управлінських навичок в учнів ВПУ.
27. Розвиток систематичного творчого мислення та пізнавального інтересу учнів до ідейно-моральної спадщини, культурно - історичних традицій українського народу.
28. Роль і місце-класного керівника у становленні духовної культури учня.
29. Психолого-педагогічні аспекти діагностики і прогнозування виховного процесу.
30. Діагностико-психолого-педагогічний ключ розуміння особистості учня і вироблення індивідуальної програми розвитку.

Безперечно, це далеко не повний перелік питань і їх вичерпність, що дає можливість подальшого його розширення та доповнення з урахуванням суспільно-політичних змін у державі, прийнятті нових нормативно - правових актів освітньої галузі.

Детальніше розглянемо підходи до підготовки методичних розробок.

В розробці по організації і методиці проведення окремих уроків (занять) слід врахувати всі сторони їх проведення - від першого слова викладача (майстра) до останнього.

У методичних розробках по проведенню уроків з цілих тем і розділів, програм (предметів), окрім опису методики і організації проведення окремих уроків, потрібно рекомендувати розподіл матеріалу по окремих уроках, послідовність проходження теми (розділу), організацію повторення і контролю, знань учнів, використання методів навчання тощо. Ці методичні розробки є більш об'ємними і більш трудомісткими. До їх виконання можна приступити, тільки засвоївши підходи до розробки з окремих уроків (занять). Методичні розробки, в яких розглядаються питання навчання з окремих предметів, включають в себе все, про що говорилося відносно розробок з окремих тем і розділів. Такі

розробки, є по суті, солідними методичними посібниками і вони під силу тільки викладачам і майстрам, які мають великий досвід педагогічної роботи і володіють знаннями педагогіки і методики навчання.

Не менш важливе значення мають розробки по використанню у викладанні окремих методів навчання. Прикладами подібних розробок можуть виступати такі роботи як:

1. Використання бесіди при вивченні матеріалу теми, розділу чи навіть цілого предмету.
2. Використання кіно - і відео - діафільмів при вивченні окремих тем, розділів, або предмету в цілому.
3. Використання екскурсій в навчальному процесі.
4. Використання методу вправ при вивченні будь-якої теми, розділу або навіть предмету.

В розробках цього типу викладач і майстер будуть торкатись лише цих питань, застосування окремих методів. не розкриваючи їх повністю, але тільки в тій мірі, в якій це сприятиме розкриттю головного питання.

Подібно до цього будуть носити і методичні розробки по використанню окремих принципів дидактики навчання. І тут, виконуючи розробку, викладач буде торкатись тільки одного питання.

Приблизними розробками цього типу можуть бути:

1. Використання принципу наочності у викладанні будь-якого предмету, розділу, теми або навіть при проведенні окремого уроку (заняття). Тут викладач чи майстер будуть рекомендувати із свого досвіду, які наочні посібники доцільно застосовувати, отже методику їх використання. Решта питань будуть підніматись в тій мірі, в якій вони сприятимуть розкриттю головного питання.
2. Переконливість і доведеність при проведенні занять з окремих предметів, розділів, тем і т.д.

В таких розробках майстри і викладачі будуть описувати засоби, з допомогою яких пояснення можна зробити більш переконливим.

3. Ідейна спрямованість уроку. В розробках цього типу викладачі і майстри порекомендують, як забезпечити ідейну спрямованість занять, як досягти здійснення виховних завдань на заняттях.

4. Систематичність і послідовність при проведенні занять з предметів, розділів, тем, на окремих уроках. Тут будуть розглянуті питання: послідовності викладення матеріалу, досягнення якої мети забезпечить ця послідовність, як буде забезпечуватись отримання учнями системи знань, а не окремих розрізнених відомостей.

Аналогічні розробки можуть бути виконані з інших принципів навчання. Значне місце в тематиці методичних розробок повинно бути відведено *питанням позакласної виховної роботи з учнями*. Розробками на цю тему можуть бути:

1. Зміст і форми педагогічної взаємодії суб'єктів виховного впливу
2. Місце і роль класного керівника в системі суб'єктів педагогічної взаємодії.
3. Психолого - педагогічні проблеми діагностики і прогнозування виховного процесу.
4. Класний керівник і батьки: відносини партнерства і співробітництва у вихованні через діагностичне спілкування.
5. Методика розкриття творчого потенціалу учнів через діяльність клубів за інтересами.
6. Розвиток соціальної активності учнів через різні форми дитячого самоврядування.
7. Методика підготовки і проведення вечорів, диспутів, зустрічей з відомими людьми і т. ін.

В навчальному процесі значну увагу потрібно приділяти впровадженню досвіду роботи передовиків виробництва, новітньої техніки і досягнень науки, передової технології виробництва. Розробки на цю тему покажуть, як самим викладачам і майстрам вивчити ці питання, як знайомити з цим учнів.

У забезпеченні високої якості навчання і вироблення в учнів навичок самостійної роботи по вивченню нового матеріалу велике значення мають, домашні завдання. Питанням змісту і характеру домашніх завдань з різних предметів можуть бути присвячені

методичні розробки як викладачів так і майстрів. Цінними можуть бути розробки, присвячені оснащенню аудиторій, лабораторій і майстерень, створення КМЗ. В них, виходячи з глибокого аналізу вимог кваліфікаційних характеристик, змісту програм і рівня підготовки учня, слід дати опис планування і оснащення робочих місць. В більшості робочі місця учня, викладача і майстра є досить складними. В цьому випадку вимоги до них, їх упорядкування і оснащення можуть бути самостійними темами методичних розробок. Але при цьому слід мати на увазі, що така розробка повинна не просто описувати робоче місце, а і мати його глибоке педагогічне обґрунтування. Останнім часом все більше застосовуються активні методи і форми навчання. І це питання може стати самостійною темою методрозробок. В них можна описати, як зробити навчання активним і на теоретичних і на практичних заняттях.

Ця підготовка включає в себе читання спеціальної літератури, вивчення найновіших даних з теми, ознайомлення з підготовкою учнів стосовно даного питання, самостійне виконання роботи (завдання) викладачем і майстром, обдумування методики проведення занять і т. д. Ці питання можуть також бути висвітлені в методичній розробці, що стане засобом допомоги для викладачів та майстрів., які лише приступили до педагогічної діяльності. В навчальних закладах існує відмінність не тільки в змісті, але й у формі багатьох робочих документів викладачів, майстрів і учнів. І цьому питанню слід присвячувати методичні розробки.

Так, можна зробити зразки інструктивних і технологічних карт. Але така розробка повинна включати обґрунтування того, чому вони пропонуються саме такими по формі і змісту, що досягається цим.

Викладач і майстер повинні навчити учнів не тільки виконувати ту, чи іншу роботу, а і самостійно освоювати нові машини і механізми, нову технологію і т. ін. Для цього ще в стінах навчального закладу потрібно навчати їх користуватися технічною документацією.

Питанням: якими довідниками, альбомами, кресленнями, таблицями слід навчити користуватися учнів і як це зробити, - також можуть бути присвячені методичні розробки.

Тому:

1. Будь-яке питання навчально-виховної роботи може бути темою методрозробки. Всі ці питання важливі, ними потрібно займатися.

2. Методична розробка може бути повноцінною тільки в тому випадку, коли в ній міститься глибоке обґрунтування всього того, що рекомендується, якщо вона написана по формулі - що (подати, пояснити, показати і т.д.), як (подати, пояснити, показати і т.д.), чому (подати саме це. саме так, а не інакше).

3. При підготовці методрозробок необхідно врахувати вимоги Положення про організацію навчально-виробничого процесу та нормативних документах Міністерства освіти України.

З усіх розглянутих розробок найскладнішими по формі і змісту є ті, які присвячені опису окремих уроків (занять) теоретичного і практичного навчання. Такі розробки в навчальних закладах виконуються найчастіше. Тому пропонуємо розглянути більш конкретно структуру і зміст розробок, присвячених якраз окремим урокам.

Методичні розробки з уроків теоретичного навчання.

У відповідності "Положення про організацію навчально - виробничого процесу в професійно-технічних навчальних закладах (наказ МО України, від №419)" п.--- основними формами теоретичної підготовки є різні типи уроку: лекція, теоретичний семінар; лабораторно - практичні заняття; індивідуальне заняття; консультація; виконання учнями індивідуальних завдань /реферат, розрахункова робота, курсовий проект, випускна та проміжна /етапна/ кваліфікаційна робота, дипломний проект/; навчальна екскурсія; інші форми організації теоретичного навчання".

Зважаючи на це, найбільш зручними по структурі є розробки що складаються з двох

розділів:

1. Характеристика і навчально-виховна мета теми уроку.
2. Методичні рекомендації щодо проведення уроку.

Характеристика і навчально-виховна мета теми.

В цьому розділі слід висвітлити наступні питання:

1. Роль і значення даної теми у підготовці фахівця.
2. Ступінь складності теми в цілому або окремих її частин.
3. Характерні особливості даної теми.
4. Характеристика підготовленості учнів до сприймання матеріалу теми.
5. Зв'язок матеріалу даної теми з наступною.
6. Знання та вміння, набуті і поглиблені на даному уроці.
7. Виховна мета і завдання уроку.

Готуючись до уроку, викладач перш за все зобов'язаний чітко уявити, яке значення має матеріал теми у формуванні учня як спеціаліста. Це дозволить йому на уроці, по-перше, переконати учнів, в необхідності сумлінно і глибоко вивчити матеріал, по-друге, пояснення матеріалу вести цілеспрямовано.

Викладаючи предмет декілька років інколи вважають, що матеріал не складний, буде легко засвоєний учнями і викладач не приділяє уваги методиці викладання його, а також, як зробити його роз'яснення більш зрозумілим і доступним. Як наслідок, засвоєння матеріалу учнями буде не повним, викликає необхідність в значному доопрацюванні дома, формує в учнів зневіру у своїх здібностях. Щоб цього не сталося, викладач, готуючись до уроку, повинен чітко уявляти складність як всього матеріалу теми так і окремих його частин. При цьому слід враховувати ступінь підготовки учнів, їх базовий рівень знань. Звідси виникає питання: на що слід зосередити увагу на даному уроці і при виконанні учнями домашнього завдання. Ось чому ця частина першого розділу повинна знайти в розробці своє повне відображення. Наприклад, характеризуючи з цієї точки зору тему "Багаторежимні регулятори тракторних двигунів", викладач повинен наголосити на їх складності в цілому і звернути увагу на: кінематичну схему регулятора, особливо вузла, що забезпечує додаткову подачу палива при перевантаженні двигуна (корегуючий пристрій). В темі "Паливний насос" необхідно визначити ті питання, в яких розглядаються засоби змінювання кількості палива в момент подачі.

Нерідко уроки у викладача одноманітні, схожі між собою, не враховують особливості навчального матеріалу.

Методика проведення уроку, а в окремих випадках і структура уроку, повинна визначатися змістом матеріалу, його особливостями. Відмінність та особливість матеріалу кожної теми повинна чітко визначатися кожним викладачем при підготовці до уроку. Які ж це особливості і як їх слід використовувати при проведенні уроку? Деякі теми вимагають знання учнями окремих питань загальноосвітніх предметів, наприклад, фізики, математики, з інших тем неможливо використати натуральні наочні посібники (завдяки їх розмірів або складності конфігурації/ і т. п.). Проаналізувавши цю сторону питання, викладач зможе прийти до вірного висновку про використання знань учнів з загальноосвітньої підготовки та необхідних; для уроку навчальних посібників.

Використовуючи особливості теми, викладач повинен побачити їх і описати в методичній розробці, щоб потім, виходячи з цих особливостей, визначити методику проведення конкретного уроку. Методи проведення уроку, ступінь висвітлювання матеріалу теми визначається в значній мірі підготовленістю учнів. Тому, перш ніж рекомендувати методику проведення уроку, потрібно зробити її переконливою і обґрунтованою. Автор розробки повинен знати і дати характеристику підготовленості учнів до сприймання матеріалу даної теми. Ось чому слід звернути увагу на базову підготовку учнів, яку вони отримали ще до вступу до училища. Варто звернути увагу і на підготовку, яку учні отримали на попередніх уроках з даного або спорідненого з ним предметом, врахувати

міжпредметні зв'язки. Для прикладу, при підготовці учнів до вивчення теми "Пускові двигуни" викладачу слід відмітити, що учні знайомі з роботою дизельного двигуна, з пристроями і знають роботу муфти зчеплення, коробку змінювання передач. На індивідуальних заняттях вони використовували пускові пристрої і добре знають важелі керування ними, послідовність їх вмикання, але будову пристрою автоматичного вимкнення, роз'єднання маховика основного двигуна від пускового не бачили. Це, звичайно, дає можливість зробити висновок, що урок може бути побудовано методом бесіди і вимогу до відповідей учнів повинні бути більш повними, аргументованими. Пропонуючи методику проведення уроку автор розробки повинен бачити і те, як матеріал даної теми пов'язаний з матеріалом наступних тем. Це необхідно, по перше, для того, щоб з прогнозувати методику проведення уроку таким чином, щоб учні були краще підготовлені до уроку, по-друге, для того, щоб мати уявлення, в якій мірі учні поглибили знання в процесі уроку та на наступних уроках. Зв'язок матеріалу даної теми з матеріалом наступних тем не рідко визначає зміст пояснення, з урахуванням ступені його складності. Особливого значення це набуває при підготовці рекомендацій методики викладення предметів де передбачені лабораторні і лабораторно-практичні заняття. При цьому варто звернути увагу на те, щоб лабораторно-практичні заняття не були простим повторенням на практиці того, що вже засвоєно учнями під час класних занять при допомозі плакатів і схем з підручника. Викладач повинен окремі питання винести на лабораторно-практичні заняття для самостійного вивчення їх учнями, щоб в учнів появилася зацікавленість до даної проблеми і, разом з тим, корисними для вироблення у учнів вмінь та практичних навичок самостійної роботи. Багато лабораторно-практичних робіт передбачено навчальними планами і програмами загально-технічних і спеціальних предметів можуть проводитися як ілюстративного так і пошукового плану. Лабораторно-практичні роботи пошукового плану викликають у учнів значну зацікавленість, сприяють вихованню в них спостережливості, акуратності, уваги, почуття відповідальності за наслідки роботи. Знання, отримані учнями в процесі виконання таких робіт, більш глибокі і повні за об'ємом. Користь від проведення уроків можлива в тому випадку, якщо викладач бачить і прогнозує навчально - виховну мету даного уроку і доводить її до свідомості учнів. Ось чому в методичній розробці слід чітко визначати знання і вміння, які учні повинні отримати на даному уроці, виходячи з кваліфікаційної характеристики майбутнього робітника. Бажано, щоб знання і вміння були розподіленні на дві групи. В одну з них віднести ті, які на цьому уроці удосконалюються і розширюються. В другу - ті, які здобуваються вперше. Це в подальшому дозволить визначити методи проведення уроку і вимоги до учнів.

При цьому слід врахувати сучасні вимоги до методів і засобів навчання, зокрема:

I. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Перша підгрупа - за джерелом передачі і сприймання навчального матеріалу:

а) словесні: розповідь-пояснення, бесіда на уроці, лекція;

б) наочні: ілюстрація, демонстрація;

в) практичні: досліди, вправа, навчальна праця, лабораторно-практичні заняття, твори, реферати, розрахункова робота, курсовий проект, випускна та проміжна етапна кваліфікаційна робота, дипломний проект.

Друга підгрупа - за логікою передачі і сприймання навчальної інформації:

а) індуктивні;

б) дедуктивні.

Третя підгрупа - за ступенем самостійного мислення учнів у процесі оволодіння знаннями, формуванням умінь і навичок:

а) репродуктивні;

б) творчі, проблемно-пошукові.

Четверта підгрупа - за ступенем керівництва навчальною роботою:

- а) навчальна робота під керівництвом викладача, майстра в/н;
- б) самостійна робота учнів (поза контролем викладача, майстра), робота вдома.

II. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Перша підгрупа - методи стимулювання інтересу до знань:

- а) створення інтересу при викладанні (повідомленні) того чи іншого матеріалу;
- б) пізнавальні ігри;
- в) навчальні дискусії.

Друга підгрупа - методи стимулювання обов'язку і відповідальності:

- а) вимоги до вивчення предмету;
- б) заохочення і покарання в навчанні.

III. Методи контролю і самоконтролю у навчанні.

Практика показує, що викладачі не завжди використовують їх виховні можливості. Тому автор в розробці повинен визначити, які виховні завдання будуть вирішуватися на уроці. Виконати цю роботу допоможе аналіз особливостей матеріалу теми. В даному випадку дуже важливо визначити, які якості можна сформувати із учнів під час уроку. Матеріали деяких тем дозволяють виробити в учнів навички аналізувати, доводити, а інші - допоможуть привити охайність, вимогливість, до виконання роботи.

Такий орієнтовний зміст першого розділу методичної розробки з теоретичних уроків. Цей розділ в значній мірі готує до наступного ("Методичні рекомендації до проведення занять"), тому він необхідний до кожної розробки, якщо автор намагається зробити її переконливою.

Методичні рекомендації до проведення занять.

Перш ніж починати підготовку методичних рекомендацій цього розділу слід уважно ще раз вивчити (пригадати) вимоги до уроку: дидактичні, виховні, психологічні та гігієнічні, а для цього - звернутися до підручника педагогіки та основ професійної педагогіки.

Цей розділ методичної розробки є основним по змісту і значенню. До нього повинні бути включені наступні питання:

1. Засоби, що забезпечують зацікавленість учнів матеріалом уроку.
2. Послідовність викладання матеріалу уроку.
3. Методи проведення уроку або окремих його частин.
4. Наочні посібники, які рекомендуються для проведення даного уроку і методика демонстрації їх.
5. Використання класної дошки, ТЗН, аудіо і відео техніки.
6. Використання раніше отриманих знань учнів при викладанні нового матеріалу.
7. Приклади і порівняння, що можуть бути використанні при поясненні.
8. Шляхи та засоби досягнення свідомого і міцного засвоєння учнями матеріалу уроку.
9. Засоби забезпечення максимальної активності учнів на уроці. Застосування опорних конспектів тощо.
10. Опис та обґрунтування засобів, які забезпечують ідейну спрямованість уроку.
11. Засоби вирішення виховних завдань.
12. Засоби досягнення доказовості і переконливості пояснення.
13. Зв'язок теоретичного матеріалу з практикою, з життям.
14. Опис засобів, що забезпечують розвиток мислення учня на уроці.
15. Зв'язок викладеного матеріалу з пройденим і тим що буде вивчатися у подальшому.
16. Методика закріплення матеріалу і перевірка засвоєння його учнями.
17. Відображення при викладі матеріалу на уроці досягнень науки і техніки, пріоритету українських вчених в даній галузі.
18. Головні думки, положення, які повинні бути підкреслені викладачем на занятті.
19. Самостійна робота учнів /характер та зміст домашнього завдання, узгодженість його за обсягом і між викладачами-колегами/.

Успіх кожного уроку в значній мірі залежить від того, наскільки викладач зумів зацікавити учнів матеріалом теми. Тому, в розробці кожний автор повинен розкрити цю проблему. Ступінь зацікавленості визначається практичною значимістю вивчаємого матеріалу. В зв'язку з цим в розробці слід навести як можна більше прикладів застосування на практиці отриманих на уроці знань. Значення цих знань характеризується тим, що вони сприяють розумінню наступного матеріалу, готують учнів до виконання різного роду практичних робіт на лабораторно-практичних заняттях, при виробничому навчанні або на виробничій практиці.

Однією з умов, що визначають якість викладання матеріалу і засвоєння його учнями, є вірне і послідовне висвітлення питань теми. На жаль програми не завжди враховують ці вимоги і обмежуються лише переліком питань, які викладач повинен висвітлити при поясненні нового матеріалу, не зовсім чітко визначається послідовність викладу і в підручниках. Окрім того, при підготовці до уроку, необхідно використовувати і різного роду допоміжну літературу: довідники, заводські інструкції тощо. Тому доцільність її використання і послідовність визначається викладачем.

Всі міркування щодо уроку та рекомендації необхідно обґрунтувати. Автор повинен показати, що дає рекомендована ним послідовність: або вона забезпечує висвітлення матеріалу в логічному розвитку, або вона сприяє максимальній активності учнів на заняттях, або ставить питання таким чином, що учні повинні вирішити самостійно і т. ін. Педагогічна наука вимагає, щоб на уроці використовувались різноманітні методи. Тому в розробці слід дати опис методів проведення всього уроку, його окремих частин.

Пропонуючи застосування будь-якого методу, автор і в цьому випадку не має права бути бездоказовим. Якщо мова йде, наприклад, про бесіду, автор повинен переконати колегу в можливостях використання в даному випадку цього методу, доказати які він має переваги. Наступне, слід дати опис того, як потрібно провести бесіду: які поставити перед учнями запитання, як підвести їх до необхідного висновку, як і які слід зробити висновки. Якщо рекомендується метод вправ, то крім доведення доцільності цього методу, слід визначити і зміст вправ (наприклад, завдання які повинні виконати учні). Якщо як метод рекомендується лекція, розповідь-пояснення, то і в цьому випадку необхідно довести, чому даний метод є найбільш ефективним, описати його проведення.

Важливу роль в процесі навчання відіграють наочні методи. Звертаючись до цього, автор повинен вказати, які і коли наочні посібники необхідні для перевірки знань учнів по матеріалу проведених раніше занять, а які для викладання нового матеріалу. При цьому слід мати на увазі, що ми іноді помилково вважаємо, що чим більше на уроці використовується різного роду наочних посібників тим краще, в той же час як використання або не використання наочних посібників на уроці повинно визначатися конкретною метою і доцільністю. Тому, це питання в методрозробці не повинно зводитися до простого переліку планшетів, плакатів, вузлів, деталей, макетів, моделей, схем, а рекомендувати конкретні посібники і суворо обґрунтувати їх необхідність. Окрім цього, слід дати опис методики використання їх, які питання, на нашу думку, варто використовувати в цьому плані. На уроках дуже часто використовуються як натуральні так саморобні наочні посібники. Викладачі інколи не замислюються над послідовністю їх використання, тому в методрозробці неодмінно треба довести опис послідовності використання наочних посібників і обґрунтувати рекомендовану послідовність.

Наприклад, пояснення будови плунжерної пари паливного насоса дизельного двигуна. Як відомо, ці деталі складної конфігурації мають свої особливості. Тому, рекомендується спочатку пояснення провести на збільшених моделях цих деталей, звернути увагу на головному - формі деталей і процесу їх роботи. Другим етапом буде пояснення на натуральних зразках плунжера і гільзи. В цьому випадку це не буде повторенням того, що викладач розповідав при використанні моделі. Коло питань розширюється: викладач має можливість звернути увагу учнів на матеріал деталі, розповісти про термічну і механічну обробку, про те що розпарування деталей пари недопустимо. Як бачимо у даному випадку

методика використання наочних посібників в деякій мірі визначає і послідовність пояснення.

Ми розповіли про послідовність використання посібників, але можливо практикувати і паралельне їх використання, так званий бінарний метод, тобто комплексно. Рекомендація того чи іншого засобу повинна бути обґрунтована автором розробки.

При визначенні методики використання наочних посібників необхідно розповісти про те, які пояснення слід давати в процесі демонстрування, як переключати увагу учнів з однієї частини на іншу, як продемонструвати наочність в динаміці тощо.

Доброю допомогою для викладача на уроці є класна дошка /магнітна, відкидна/ яка, при вмілому використанні, розширює можливості в роботі. В розробці викладач повинен висвітлити і це питання. Доцільно порекомендувати і схеми, малюнки, креслення, які викладач може використати при поясненні нового матеріалу, перевірці домашнього завдання, окрім того, описати методику виконання креслення, схеми. Для прикладу розглянемо шляхи використання класної дошки:

1. Креслення повністю виконується до початку пояснення учням нового матеріалу.

2. Креслення виконується поступово в процесі пояснення нового матеріалу.

Відавати перевагу якому-небудь з цих методів не варто. На початку навчання, коли учні ще не знають креслень, краще використовувати другий варіант. Опанувавши предмет, учні можуть отримати готове креслення з додатковим завданням, яке буде розвивати вміння розібратися в малюнках, якщо рекомендується викреслення по частинах, в розробці необхідно навести малюнок, який показує всі стадії виконання креслення. Щодо використання класної дошки слід вести мову в методичних розробках, значення якої ми часто недооцінюємо.

Педагогіка вимагає, щоб матеріал, що пояснюється базувався на знаннях, які вже мають учні. В першому розділі методичної розробки викладач вже врахував рівень підготовки, з якою учні прийшли на даний урок, тепер слід порекомендувати, як її використати. Одним із способів використання підготовки, що мають учні, є проведення уроку методом бесіди. В розробці слід рекомендувати план бесіди, сформулювати запитання, які необхідно поставити перед учнями, визначити узагальнення і висновки, які будуть зроблені в заключній частині бесіди. Можливо викладач прийде до висновку, що на знання, які мають учні достатньо лише послатися в процесі пояснення нового матеріалу. Тоді необхідно описати, як це слід зробити. Можливе і просте пояснення нового у порівнянні із старим, в результаті якого будуть вирішуватись завдання засвоєння нового матеріалу і повторення старого. Необхідно порекомендувати при цьому, на які особливості нового слід звернути увагу.

В процесі засвоєння нового матеріалу велику роль відіграють порівняння, приклади, які приводить викладач в процесі пояснення. А практика показує, що результатом такої імпровізації найчастіше є неяскраві і далеко не найкращі з усіх приклади. Тому їх слід старанно продумувати при підготовці до уроку. Автор методрозробки повинен рекомендувати певні приклади і порівняння, якими слід користуватися для підкріплення того, що пояснює, щоб зробити виклад яскравим, образним і доступним.

Однією з умов міцності знань є свідомість засвоєння, тому автор методрозробки повинен порекомендувати викладачам, як пояснювати матеріал так, щоб учні не тільки запам'ятали його, а і глибоко засвоїли. В одних випадках це буде опис зв'язку матеріалу, що вивчається із законом і положенням загальноосвітніх і загально-технічних предметів, в інших - опис того, як зробити своє пояснення переконливим і доказовим.

Другим засобом забезпечення міцності засвоєння є вправи. Невірно думати, що вправи властиві тільки практичному навчанню - вони повинні широко використовуватись і на теоретичних заняттях. Вправи можуть проводитись у вигляді розв'язування задач, прикладів.

Кращі викладачі вважають, що активність учнів на уроці є найважливішим засобом розвитку розумових здібностей учнів, сприяє більш міцному і свідомому засвоєнню.

Ведучи мову про активність учнів на занятті, ми часто спрощуємо це питання і вважаємо учнів активними тільки у випадках, коли вони виступають, відповідають на запитання викладача, роблять самостійні висновки, доповнюють розповідь. Однак активність учнів залежить ще й від того, як викладач буде своє пояснення, особистий показ, демонстрацію наочних посібників або прийомів. Автор в своїй розробці повинен порекомендувати такий спосіб пояснення і демонстрації, щоб в учнів пробуджувалися думки, вони самі приходили до висновків, іноді випереджуючи викладача.

Надаючи учням нові знання, допомагаючи їм здобувати професійні навички ми часто упускаємо вирішення іншого важливого завдання - виховання в учнів необхідних якостей, рис характеру, звичок. Тому автор розробки повинен порекомендувати як, виходячи з особливостей кожної теми (штучно робити цього не слід), виробляти у учнів певні якості: старанність і наполегливість, охайність, звичку працювати технічно безпечно і додержуватись вимог культури праці, здібності критично сприймати, аналізувати і оцінювати події і явища тощо. Важливо, щоб все, рекомендоване автором, враховувало особливості матеріалу теми. Чим більше переконливо і доказово викладач подає матеріал, тим більш повно він вирішує навчально-виховні завдання, забезпечуючи не тільки міцність знань, що засвоюють учні, але й привчає їх до аналізу, до практичного сприймання дійсності, виховує у них здібність в майбутній самостійній роботі робити правильні висновки. Автор розробки повинен не лише перелічити, що слід повідомити учням, що показати, а й розповісти, як зробити пояснення таким, щоб учні не тільки запам'ятали але й впевнились в справедливості і вірогідності сказаного. Викладач, який не добивається цього, а привчає учнів сприймати все тільки на віру, сприяє формуванню схоластичних поглядів.

Переконливості і доказовості можна домагатися різними засобами, які вибираються в залежності від теми: іноді математично, розрахунковими операціями, іноді з питань організації роботи - посиленням на досвід відомих учням передовиків, новаторів, на досягнення науки і техніки і т. ін. Наприклад, якщо обмежитись простим повідомленням про необхідність підтягування з'єднань в системі живлення, усунення найменшої течії палива, це прозвучить непереконливим закликком, що не запам'ятається. Якщо ж після такого повідомлення провести підрахунки, до яких втрат приведе недотримання цієї вимоги у великому господарстві, районі та області це складе н учнів інше враження. Або можна просто закликати до економії яких-небудь матеріалів, але краще, якщо при цьому привести дані про те, що не дає по окремому господарству, по країні. Словом, засобів, що забезпечують переконливість і доказовість відомого дуже багато, важливо, щоб автор розробки продумав їх і привів в своїй роботі. Для цього слід використати і назвати учням дані офіційної статистики. Важливим є також те, щоб в методрозробці знайшло відображення питання про необхідність зв'язку навчання з практикою, з життям. Це особливо стосується викладачів, які виконують розробки із загальноосвітніх і загально-технічних предметів. Що можна рекомендувати в цих випадках? Перш за все підтвердження наведених відомостей, положень, розрахунків на прикладах роботи підприємств, окремих передовиків і новаторів. Краще, якщо розрахунки робляться не на матеріалі з підручників і збірників, а на матеріалі з життя місцевих підприємств, організацій.

Інколи ми вважаємо головною ознакою хорошого викладання вміння популярно, доступно пояснювати матеріал, внаслідок чого учні легко, без особливих зусиль засвоюють його. Але при цьому ми забуваємо, що одним із основних завдань навчання є розвиток здібностей мислення учнів, як основи їх творчої роботи в майбутньому.

В методичній розробці необхідно пов'язати це питання з вибором такої послідовності викладання, яка б забезпечила не тільки розуміння матеріалу, але і ставила б учнів перед необхідністю висловлювати свою думку. Беручи до уваги розвиток в учнів здібностей мислення, автор розробки інколи рекомендує запитання, які можна або необхідно залишати учням для самостійного вирішення, а також такі за змістом і формою пояснення,

яке викликало б максимальну напругу учнів на уроці і разом з тим було б посильним для них.

Подаючи матеріал викладач звичайно передбачає й зв'язок його з наступними темами, міжпредметні зв'язки. Тому в розробці не можна не торкнутися цього питання. Автор повинен визначити, в яких ще темах (і в якій мірі) матеріал даного уроку буде розвиватись і поглиблюватись. Це необхідно для того, щоб знати, що пояснити на цьому уроці і що залишити для наступних уроків, на яких прийдеться гак чи інакше торкатися знову цього питання. Особливо необхідно зупинитися на тих темах предмету, з яких в подальшому передбачені лабораторні або які-небудь практичні заняття, в зв'язку з тим, що часто ці заняття перетворюються в просте повторення уже відомого учням матеріалу. Інтерес учня в цьому випадку знижується, зменшується пізнавальне значення такого заняття. Усунення цього недоліку, окрім того, забезпечить ще й економію часу, що дуже важливо.

В методичній розробці обов'язково має бути розглянуто питання щодо перевірки засвоєння учнями матеріалу, закріплення його. Тут автору по-перше, належить визначити і обґрунтувати зміст закріплення (виходячи із складності матеріалу, із ступеню новизни його для учнів), а по-друге - його методику.

Автор зобов'язаний передбачити необхідність закріплення по частинам, або віднести його цілком на кінець заняття. Дуже часто, перевіряючи засвоєння учнями матеріалу, ми ставимо їм запитання з такою формулюванням, які освітлювали їх самі. Немає необхідності переконувати, що при відповіді учню достатньо просто повторити сказане викладачем. Зрозуміло, що таке закріплення повноцінним бути не може. Слід запропонувати таку постановку запитань, яка дозволила б перевірити глибину розуміння матеріалу учнями. Це може бути і вирішення задач, прикладів, складання яких-небудь схем, таблиць, карт і т. ін. Зміст і характер закріплення автор зобов'язаний обирати і обґрунтувати виходячи з особливостей матеріалу кожної теми.

Автор методрозробки повинен порекомендувати, які з останніх досягнень науки і техніки слід використати на уроці. При цьому повинні бути враховані здібності учнів, їх підготовка і розвиток.

В кожній темі, в кожному запитанні є думки головні, основні і другорядні, які мають допоміжне значення. Зрозуміло, що основні положення мають бути підкреслені, виділені автором методрозробки. Це тим більш необхідно, що на урок виноситься, як правило, велика за обсягом кількість матеріалу. Учням буває надзвичайно важко, а іноді і просто неможливо, без допомоги викладача виділити головне, щоб сконцентрувати на ньому увагу. Виділити головне необхідно відтінком мови, або більш детальним поясненням, або ще раз повернутися до нього при закріпленні.

В навчальному процесі надзвичайно велике значення має правильна організація домашніх завдань. Автор розробки повинен вказати і характер, і зміст, і обсяг домашнього завдання. Ведучи мову про характер завдання ми повинні враховувати, чи буде воно простим повторенням матеріалу по підручнику, чи буде представляти собою розв'язок задач, прикладів, складання схем, таблиць, карт і т. ін. В кожному окремому випадку це питання вирішується з урахуванням характеру матеріалу теми

Надзвичайно важливим є те, якщо в методичній розробці буде приведено розгорнутий план уроку.

Цей план може бути розміщений і на початку розробки, або в її кінці. В першому випадку розробка може носити характер опису того, як висвітлювати питання, передбачені планом, в другому випадку - план буде логічно завершувати її.

Методичні розробки з практичних занять.

Рекомендації, що містяться в цьому розділі стосуються в однаковій мірі методичних розробок як 5 лабораторно-практичних занять, так і з навчальної та виробничої практики. Методичні розробки з практичних занять мають більш складну структуру ніж з теоретичних. Це витікає з складності структури самих практичних занять. Як відомо вони

складаються з: вступного інструктажу майстра /викладача/; прийому робіт, виконаних учнями; заключного інструктажу майстра /викладача/.

Цілком зрозуміло, що в розробці має бути опис методики проведення кожної частини заняття.

Виходячи з цього можна запропонувати таку структуру методичних розробок з практичних занять:

1. Характеристика та навчально - виховні завдання теми.
2. Розбивка теми /завдання/ на заняття.
3. Обладнання робочого місця учня, майстра.
4. Методичні рекомендації щодо проведення вступного інструктажу.
5. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи учнів та поточному інструктажу майстра /викладача/.
6. Методичні рекомендації щодо прийому робіт, виконаних учнями.
7. Методичні рекомендації по проведенню заключного інструктажу майстра /викладача/.
8. Методичні рекомендації щодо домашнього завдання.
9. Додатки.

Характеристика та навчально-виховні завдання теми.

Зміст цього розділу буде аналогічним змісту відповідного розділу розробки з теоретичних уроків, лише з тією різницею, що в даному випадку слід більше уваги приділяти, підготовці, яку набули учні на теоретичних заняттях.

Розбивка теми /завдання/ на заняття.

Цей розділ буде містити розробки з тем або завдань, на яку програму відведено більше шести навчальних годин. Які з питань в ньому слід розглядати? Дуже важливим є опис послідовності виконання учнями завдання. Щоб обґрунтувати свої рекомендації автору слід дати характеристику кожній вправі і, якщо це можливо, розмістити їх за зростанням складності.

Окрім цього автору належить визначити приблизно час, необхідний для виконання кожної із вправ, що входять в тему /завдання/, щоб потім мати можливість запропонувати таку розбивку, яка б забезпечила більш рівномірне завантаження учнів на кожному занятті.

При розгляді цього питання необхідно враховувати, що (особливо якщо на заняття відведено достатньо часу) половину його можна використати для початкового засвоєння вправ, а іншу частину завдання, розраховану на удосконалення вмінь і навичок провести на продуктивній праці (з виконанням конкретної роботи, виготовленням деталей, виробів, тощо). В цьому випадку в розробці повинна бути рекомендація, яку саме частину часу слід відвести для навчання на основі продуктивної праці.

Обладнання і оснащення робочих місць.

В цьому розділі розробки автору належить запропонувати обладнання, інструмент і пристосування, які необхідні учням для виконання завдання. При цьому слід мати на увазі, що деяка частина обладнання і інструменту буде використовуватися учнями рідко, тому в розробці необхідно обладнання розділити на дві групи:

1. Обладнання і інструмент індивідуального користування.
2. Обладнання і інструмент загального користування.

Якщо запропоноване обладнання, інструмент та пристосування є стандартним, або загальновідомим, його слід просто назвати. Якщо ж щось із запропонованого є новим, або розроблено і створено самим автором розробки, то корисно дати креслення, фотографію та його опис, а також рекомендації щодо виготовлення.

Однією з вимог до навчального процесу є навчання учнів на досвіді роботи виробничників – новаторів, а вони часто користуються своїми, створеними ними, інструментами і пристосуваннями. Тому в розробці дуже важливо рекомендувати ці інструменти і пристосування, описати конструкцію і виготовлення їх, а також правила користування ними.

Методичні рекомендації щодо проведення вступного інструктажу.

Цей розділ методичної розробки за змістом повинен бути одним із основних. Пояснюється це не тільки важливістю цієї частини заняття, але і тим, що готуючись до уроку, як майстер в/н так і викладач можуть в усіх деталях передбачити і зміст і методику проведення вступного інструктажу. В цьому розділі можуть бути висвітлені такі питання:

1. Зміст інструктажу;
2. Питання, які повинні бути особливо виділені майстром (викладачем);
3. Час, відведений на інструктаж;
4. Послідовність пояснення і особистого показу;
5. Методи проведення всього інструктажу;
6. Методика особистого показу;
7. Обладнання робочого місця майстра (викладача);
8. Схеми, малюнки, креслення, інструктивні картки, які потрібно виконати майстру (викладачу) на класній дошці по ходу проведення інструктажу;
9. Способи пробудження у учнів зацікавленості до теми (завдання);
- 10; Методи, з допомогою яких майстер (викладач) виховує у учнів почуття відповідальності в процесі виконання завдання;
11. Методика висвітлення питань техніки безпеки;
12. Методика висвітлення питань культури праці при роботі по виконанню завдання;
13. Документація, з якою можуть мати справу учні в процесі виконання завдання і методика ознайомлення з нею;
14. Методика перевірки засвоєння і закріплення учнями викладеного майстром (викладачем) нового матеріалу.

Перше питання цього розділу може бути включене до розробки тільки тих тем (завдань), по яких в програмі немає відповіді.

Пропонуючи зміст вступного інструктажу, автор розробки повинен враховувати знання, необхідні учням для виконання завдань, а також їх підготовленість. Не потрібно рекомендувати повторення того, що вже відомо учням із теоретичних занять. Але це не означає, що зміст вступного інструктажу повинен включати тільки те, чого учні не знають. Буде вірним, якщо автор включить в рекомендований зміст вступного інструктажу і ті питання, які на попередніх заняттях ними недостатньо засвоєнні, а також ті, які є складними, специфічними і потребують уточнення.

В зміст вступного інструктажу потрібно включити і особистий показ майстром або викладачем способів або прийомів виконання окремих частин завдання. Автор розробки повинен порекомендувати, що повинно бути показано учням майстром /викладачем/ особисто. На занятті великої тривалості по часу проводити особистий показ всього, з чим зустрінуться учні, виконуючи завдання, не завжди доцільно. Прийоми, які вони будуть відпрацьовувати в кінці заняття, а показані майстром /викладачем/ на початку, звичайно забудуться. В зв'язку з цим в розробці необхідно відмітити і те, що краще віднести на поточний інструктаж.

Слід також і порекомендувати і найкращу методику особистого показу (показати спосіб виконання всієї операції чи тільки її частини, провести показ в вільному темпі чи в робочому), звернути увагу на те, що необхідно показати ще раз.

В процесі показу велике значення має вмале пояснення. Виходячи з цього в розробці необхідно рекомендувати такий зміст пояснення, який би не відволікав учнів від головного - спостереження за діями майстра (викладача) і разом з тим допомагало зрозуміти їх, привертало б увагу до того, що є головним в даний момент.

Ми вже зупинились на методі демонстрації. В розробці також можна порекомендувати і інші методи проведення вступного інструктажу, виходячи із особливостей матеріалу даної теми і підготовленості учнів. Якщо матеріал теми має хоча б невелику аналогію з матеріалом, вже засвоєних учнями на попередніх заняттях по даному предмету або другому, йому спорідненому, слід рекомендувати метод бесіди. Потрібно провести

детальний і обґрунтований план бесіди, примірний зміст узагальнення по відповідях учнів, можливості їх оцінювання, контрольні запитання тощо. Також важливе значення для якості інструктажу має послідовність висвітлення питань теми. Тому в своїй розробці кожний автор повинен дати рекомендацію, про найкращу послідовність. При цьому слід мати на увазі, що єдиного трафарету в цьому питанні не може бути., більш того його необхідно уникати.

В ході проведення інструктажу майстру /викладачу/ часто доводиться користуватися класною дошкою, кодоскопом. Малюнки, схеми і креслення, які виконуються, повинні бути попередньо ретельно продумані. З цього слідує, що в розробці важливо не тільки перераховувати малюнки, але і вказати послідовність їх виконання. Серед питань, які висвітлюються на вступному інструктажеві, завжди є основні принципово - визначальні для даної теми, складні для розуміння, нові для учнів, - з однієї сторони і другорядні, пояснюючі перші, прості або такі, котрі учням в якійсь мірі вже знайомі або по попередніх заняттях, або по практичній роботі, - з іншої сторони.

Автор методичної розробки повинен проаналізувати матеріал заняття з цієї точки зору і порекомендувати питання на які варто звернути особливу увагу. Але потрібно не тільки вказати ці питання, а й слід порекомендувати і способи їх визначення та вирішення.

Такими способами можуть бути: підсилення голосом, попередження учнів про важливість питань, які розглядаються, приведення прикладів, закріплення і перевірка, сприйняття і розуміння учнями цих питань і т. ін.

Одне із завдань, яке повинно бути вирішено в ході практичного навчання учнів - є навчання їх безпечним прийомом роботи, додержання правил техніки безпеки. Звідси слідує, що в цьому розділі розробки необхідно не лише перерахувати правила техніки безпеки, яких повинен дотримуватись учень при виконанні даної роботи, а і порекомендувати методику їх висвітлення: як переконати учнів в тому, що саме такий, а не інший спосіб є безпечний, як пояснення цих питань зробити так, щоб вони запам'яталися, як: здійснити особистий показ безпечних прийомів роботи і т. ін.

Одним із найбільш ефективних способів в даному випадку - є закріплення. Автор повинен порекомендувати і зміст і методику проведення закріплення, постановку контрольних запитань.

Дуже важливим завданням, яке стоїть перед майстром і викладачем на практичних заняттях є також навчання учнів додержуватись вимог культури праці. І це питання повинно знайти своє місце в цьому розділі розробки: так в ході вступного інструктажу необхідно ознайомити учнів з питаннями культури праці при виконанні завдання. При цьому мова повинна йти про організацію робочого місця і про використання необхідних інструментів, пристроїв, обладнання і про безпечні прийоми праці. Одним із найчастіших порушень вимог культури праці - є використання для виконання окремих операцій або прийомів не того обладнання, яке передбачено технологічним процесом. В зв'язку з цим дуже важливо, щоб в розробці були рекомендації про те, яким чином переконати учнів в тому, що потрібно той, а не інший інструмент, доцільність і ефективність його застосування. Однією з вирішальних умов, яка забезпечує успіх навчання - це зацікавленість учнів до кожного заняття. Якщо є зацікавленість - буде і старанність і прагнення до кращого засвоєння і розуміння роботи. Зацікавленість - один із важливих стимулів навчання. Це повинен мати на увазі кожен майстер і викладач, який виконує методичну розробку. А тому в своїй розробці автор повинен дати рекомендації, які допомогли б викликати у учнів зацікавленість до завдання. Існує багато способів - це і висвітлення ролі даної теми (завдання) для майбутньої практичної діяльності учня, і розповідь про важливість даного матеріалу для розуміння і його сприйняття і зв'язок з роботою передовиків та новаторів виробництва і т. ін.

Завдання автора в тому, щоб з усіх можливих способів відібрати і порекомендувати найбільш доцільні, які витікають із характеру даного завдання /теми/.

Дуже важливо виховувати у учнів почуття відповідальності. Цьому питанню необхідно

відводити значне місце в кожній методичній розробці. В ній необхідно відобразити рекомендації, як на вступному інструктажеві охарактеризувати представлену роботу так, щоб учень приступив до її виконання з усією серйозністю і відповідальністю, з відчуттям того, що тільки напружена робота протягом всього заняття допоможе йому вірно виконати її. Це може бути зроблене частіше всього шляхом пояснення учню значення даної операції для його подальшої практичної діяльності і ступені складності завдання, говорячи про складність завдання, варто підкреслити, що виконання його можливе тільки при повній віддачі максимум зусиль учня, але при цьому слід мати на увазі і те, що складність повинна бути посиленою для учнів.

Важливо також навчити учнів користуватися технічною документацією. На практичних заняттях для цього є значно більші можливості ніж на теоретичних. Ось чому в цій частині методичної розробки автор повинен порекомендувати, по-перше, якою документацією учень повинен користуватися на занятті і, по-друге, як ознайомити його з нею.

Ефективність вступного інструктажу в значній мірі залежить від того, як організовані перевірка засвоєння учнями викладеного матеріалу і закріплення його. А тому в розробці повинні бути рекомендації питань, з яких можна перевірити сприйняття і розуміння учнями матеріалу. Не менш важливе значення має і спосіб перевірки. Питання не слід ставити прямолінійно, так, як в цьому випадку учень просто повторює розказане майстром /викладачем/ і дуже часто механічно, а таким чином важко визначити, чи зрозумів учень викладений матеріал, чи тільки запам'ятав його. Питання, які автор розробки рекомендує ставити учням, повинні бути чітко сформульовані. Оскільки учневі необхідно виконувати практичну роботу, то в процесі перевірки і закріплення, велику увагу необхідно приділяти не тільки відповідям учнів на поставлені питання, але і перевірці вмінь, виходячи із цього необхідно вказати ті прийоми і вміння, які учні повинні продемонструвати під час закріплення і перевірки.

Більша частина практичного заняття повинна бути використана для самостійної роботи учнів по виконанню завдання, а тому на вступний інструктаж необхідно відводити мінімум часу. Час вказується в методичній розробці орієнтовно, в залежності від змісту заняття.

Якість вступного інструктажу в значній мірі визначається станом робочого місця майстра (викладача). В зв'язку з цим в розробці важливо дати його детальний опис, розповісти про те, що повинно складати основу робочого місця /верстак, стіл, демонстраційний верстак і т. ін./ і перерахувати все обладнання. Перераховуючи обладнання робочого місця, необхідно назвати всі види необхідних наочних посібників, натуральних і штучних, об'ємних і площинних, зображувальних і екранних. Якщо ж деякі із рекомендованих наочних посібників являються оригінальними, створені автором розробки, або відомі лише вузькому колу майстрів і викладачів, необхідно дати креслення або фотографії таких посібників і детально описати їх не тільки будову, але і спосіб виготовлення. Для самостійної роботи учням по виконанню завдання велике значення має теоретична підготовка. Викладач повинен привчити учнів до того, щоб при підготовці практичних занять вони відтворювали в пам'яті необхідні для цього знання, отримані на теоретичних заняттях. Цього можна досягнути тільки в результаті систематичної перевірки знань учнів перед початком практичних занять. А тому автор методичної розробки повинен порекомендувати, обґрунтувати і сформулювати питання для такої перевірки, дати методику її проведення. Зокрема, тут може бути запропоновано використання опорних сигналів, опорних конспектів, програмовані картки, диференціювавши їх в залежності від складності теми.

Рекомендації по організації самостійної роботи учнів і поточному інструктажеві майстра (викладача).

Хід самостійної роботи учнів по виконанню навчального завдання, а тим більше зміст

поточного інструктажу майстра /викладача/ передбачити в деталях, звичайно неможливо. Але варто визначити головне, передбачити його та спланувати.

Які ж питання можливо передбачити автором в цьому розділі методичної розробки?

Такими питаннями, для прикладу можуть бути:

1. Характер завдання, яке повинен виконати учень.
2. Розподіл завдання на частини.

3. Визначення і обґрунтування того головного, на що потрібно звернути особливу увагу майстра (викладача) при виконанні учнями, завдання.

4. Прийоми і способи виконання завдання, які повинні бути особисто показані майстром (викладачем).

5. Методика особистого показу.

6. Методика контролю усвідомленості дій учнів по виконанню завдання; самоконтролю.

7. Засоби, які забезпечують додержання учнями правил техніки безпеки.

8. Способи виховання у учнів культури праці.

9. Методи вироблення у учнів в самостійності в роботі.

10. Зміст інструктування учнів на різних етапах заняття

11. Переміщення учнів по робочих місцях.

Яке значення має вірне визначення характеру завдання?

Відомо, що в основі практичного навчання лежить операційно-комплексна система, суть якої полягає в тому, що первинні уміння учень набуває при освоєнні окремих операцій, а остаточно їх удосконалює при виконанні спочатку простих, а потім все більш складніших робіт. Ця система дає можливість вдало поєднувати навчання з продуктивною працею. В той же час слід відмітити, що в багатьох навчальних закладах не зовсім вірно розуміють одну із важливих вимог - навчання на основі продуктивної праці і роблять продуктивну працю майже самоціллю.

Визначаючи характер завдання, яке потрібно виконати учню на занятті, автор розробки повинен вирішити питання про те, чи носить воно характер навчально-тренувальний (без виготовлення продукції), або буде виконуватися на основі продуктивної праці. При вирішенні цього питання необхідно врахувати складність завдання, ступінь новизни його для учнів, час, відведений для його виконання, практичну і теоретичну підготовку учнів, - одним словом, виходячи із навчально виховних завдань.

Якщо автор розробки прийде до висновку, що учні будуть виконувати завдання на основі продуктивної праці, зразу потрібно вирішити, який виріб або яку роботу краще підібрати для: цього. Виріб повинен бути таким, щоб, по-перше, учень зміг його зробити в відведений час, по-друге, щоб складність його відповідала підготовці учнів, і, по-третє, щоб в ході виготовлення його, учень в необхідній мірі засвоїв всі вправи, передбаченні навчальної програми.

Складні завдання, що складаються із багатьох прийомів, а часто навіть із операцій, краще розділяти на частини. При цьому учень отримує можливість кожного разу зосередити свою увагу на вузькому колі питань і звичайно, краще засвоїть їх. Звідси автору розробки слід давати рекомендації, на які частини краще розділити завдання, як із цих частин потім скомплектувати спочатку окремі невеликі роботи, а потім виконати завдання в усьому об'ємі.

В кожній роботі завжди є щось головне, або найбільш складне в засвоєнні, що визначає в значній мірі якість всієї роботи. Знайти це головне, порекомендувати звернути на нього особливу увагу майстра (викладача) і пояснити, як це зробити, - одне із завдань цього розділу методичної розробки. Ми говорили раніше, частина особистого показу майстра (викладача) не включається у вступний інструктаж, а переноситься на поточний, тому в цьому розділі необхідно описати прийоми і способи виконання завдання, які підлягають особистому показу і методику показу.

Щоб виховати із учня робітника, який би міг творчо виконувати роботу, ми домагаємося

того, щоб ще в стінах навчального закладу він не лише засвоював вправи, доводив свої уміння до досконалості, а й глибоко усвідомлював значимість праці для суспільства. Без цього не може бути новаторства, прагнення удосконалювати навчальний процес. Ось чому на заняттях ми повинні перевіряти, наскільки обдумані діють учні. Якщо це заняття з вивчення будови вузлів агрегатів, механізмів або машин, необхідно перевірити розуміння учнями чому вузли обладнанні саме так і як їх можна удосконалювати. Якщо темою заняття є виконання прийомів регулювання, слід провести бесіду про основні параметри регулювань, пояснити, чому виникає потреба в регулюванні, розповісти, до чого призведе робота з порушеннями у регулюванні. Якщо мова йде про ремонт слід відмітити способи ремонту навіть ті, які не передбачені технологією. Якщо метою заняття буде засвоєння якихось прийомів, необхідно пояснити чому вони виконуються саме так, а не інакше.

Для виховання в учнів навичок дотримуватись правил техніки безпеки, необхідно постійно переконувати учнів, що тільки ті прийоми і способи, які рекомендує викладач (майстер), або визначені у нормативних документах є безпечними. При цьому бути вимогливими до учнів у цьому відношенні, роз'яснити, до чого може привести виконання завдання іншим способом з порушенням правил техніки безпеки.

Крім того, під час практичних занять, ми часто забуваємо про важливе значення культури праці, збереження навколишнього середовища, екології тощо. Ось чому у розробці не можна не висвітлити і це питання. Викладач і майстер повинні вирішити і таке важливе завдання - виховати в учнів здатність самостійно працювати, уміння без постійної допомоги вирішувати виробничі і життєві проблеми.

Автор розробки, виходячи з реальних умов, повинен порекомендувати, які питання слід давати учням для самостійного опрацювання, а з яких надати допомогу, щоб допомога була не підказкою, а спрямувала думки учнів на самостійне вирішення питання.

Зміст інструктажу на різних етапах заняття повинен змінюватись, так: як змінюються в процесі заняття завдання, які постають перед учнями, змінюється і вимогливість до них з боку майстра і викладача.

Так, на першій стадії учні ознайомлюються з робочим місцем, обладнанням і документацією, які необхідні для виконання завдання, із змістом і об'ємом завдання, а на послідовних етапах послідовно вивчають будову машин і механізмів, взаємодію деталей і вузлів, регулювання і т. ін.

На заняття пов'язаних із виготовленням будь - якої продукції, з самого їх початку учнів знайомлять з робочим місцем, обладнанням, ріжучим і контрольним інструментом, із загальною послідовністю роботи, і лише після цього відпрацьовують кожну операцію, перевіряють відповідність виробу кресленням і технічним умовам на їх виготовлення.

Автор розробки повинен дати опис змісту і методики проведення поточного інструктажу на кожній частині заняття, та стадії самостійної роботи учнів.

Насамкінець визначитись у питання змінності робочих місць. Справа в тому, що виконання багатьох завдань пов'язано з переміщенням учнів з одного робочого місця на інше. У розробці слід передбачити і цю сторону організації заняття.

Всі питання, які можуть бути висвітлені у цьому розділі розробки, перерахувати звичайно неможливо, оскільки вони багато в чому залежать від особливостей кожного завдання, кожної теми заняття. В цьому повинна розкритись і творчість розробника.

Методичні підходи щодо прийому виконаних робіт

Цей розділ може бути не в кожній розробці, а тільки в тих, де значне місце займає оцінка якості роботи, виконаної учнями. Це будуть, головним чином, описи занять з комплексних робіт, проведенню перевірочних робіт і т. ін.

Що на нашу думку можна вкласти в зміст цього розділу? Перш за все, необхідно зробити опис вимог до якості виробу, або виконаної роботи. Ці вимоги повинні бути обґрунтовані рівнем підготовленості учнів. Далі слід описати методику прийому:

а) завдання буде прийматися в кожного окремо по мірі виконання, щоб не відволікати увагу інших;

б) для прийомки завдань буде виділено час і майстер або викладач будуть аналізувати кожну роботу але для всієї групи або ланки. Все буде залежати від мети прийомки: чи є вона проміжною і має основне завдання – удосконалення умінь по цій роботі надалі, чи основна мета – атестація учнів.

Автор повинен орієнтовно визначити час, який необхідний для цієї частини заняття.

Рекомендації з проведення заключного інструктажу.

Зміст заключного інструктажу, як і поточного, в усіх деталях під час підготовки до занять передбачити неможливо. Хід його залежить від підготовленості і відношення кожної групи (якщо заняття групове) і тим паче, від кожного учня (якщо це індивідуальне). Окрім того, зміст кожного заключного інструктажу залежить і від інших факторів, які також неможливо передбачити.

Основні питання даного розділу можуть бути:

1. Визначення і обґрунтування питань, які повинні знайти місце в інструктажі.
2. Методика проведення інструктажу.
3. Критерії оцінок за виконання завдання, або умов, які є вирішальними для оцінки з урахуванням вимог кваліфікаційних характеристик.
4. Приблизний час інструктажу.
5. Аналіз виконання учнями завдань.

Ми вели мову раніше (в розділі Характеристика і навчально-виховні завдання теми), що кожне завдання має характерні особливості. Автор розробки повинен вказати, на яких важливих питаннях слід зупинитися при заключному інструктажі: послідовності виконання роботи, контроль якості, техніки безпеки, культурі праці і т. ін.

Зрозуміло, що можливо сказати лише про те, на яких питаннях слід зупинитися, а як і що говорити - буде залежати від ходу роботи учнів по виконанню завдання.

Окрім цього слід в загальних рисах порекомендувати і загальну методику проведення заключного інструктажу. Нею визначити чи буде інструктаж носити характер простого аналізу викладачем чи майстром виконаної роботи учня або буде супроводжуватись бесідою з учнями, особистим показом, демонстрацією прийомів учнем на робочому місці викладача (майстра) і т. ін.

Якщо автор прийде до висновку доцільності бесіди, як метода заключного інструктажу, слід дати примірний план проведення такої бесіди.

Важливим в розробці є визначення єдиних критеріїв оцінок, які повинні лягти в основу оцінки кожного завдання до кожної теми.

Необхідно вказати, які відповіді і за що оцінюються відповідно "5", "4", "3", "2". Одним словом, визначитися в принципі міцності засвоєння знань, формування вмінь і навичок. Якщо це зробити важко, то слід визначити питання, які повинні враховуватись при оцінюванні.

У цьому розділі треба дати поради викладачу, майстру, як показати виконання учнями задач, які стояли перед ними на занятті.

Треба врахувати наскільки учні зросли на шляху оволодіння професією після виконання даного завдання. Це викличе в учнів почуття задоволення, обов'язку і відповідальності до виконаної роботи, допоможе виробити у них прагнення в оволодінні професією або спеціальністю.

І нарешті, слід вказати приблизний час, необхідний для заключного інструктажу. Треба мати на меті, що основна частина заняття повинна відводитись на самостійну роботу учнів.

Методичні рекомендації до домашнього завдання.

Домашнє завдання - важлива складова частина процесу навчання. Особливо велике значення воно має, як один із засобів підвищення ефективності практичних занять.

Продумана організація домашніх завдань забезпечує кращу підготовку учнів до занять,

більшу самостійність їх в роботі. Крім того, домашнє завдання дозволяє після виконання практичного завдання в училищі ще краще глибше осмислити його вдома. У цьому розділі методичної розробки треба дати визначення і обґрунтування характеру і змісту домашнього завдання.

Додатки

До методичної розробки корисно зробити додатки. Ними можуть бути:

1. Графіки переміщення (змінюваності) ланок або учнів по робочих місцях.
2. Примірні інструкційні карти.
3. Зразки технологічних карток.
4. Зразки плану уроку.
5. Опорні конспекти, опорні сигнали.
6. Список рекомендованої літератури.

Ці додатки можна дати в кінці розробки або включити у відповідні розділи.

Післямова.

Якщо задуматися над рекомендаціями щодо підготовки методичної розробки, її змістом то можуть виникнути цілий ряд питань:

1. Чи не занадто розробка перенасичена педагогічними обґрунтуваннями?
2. Чи не буде вона велика за об'ємом?

Даючи відповідь на цілий рад сумнівів, варто зауважити по-перше, чим більше у розробці буде педагогічних обґрунтувань, тим краще. Це зробить розробку більш переконливою для читача і корисною для самого автора, оскільки вона буде сприяти більш глибокому вивченню педагогіки і основ професійної психології особистості, підвищенню педагогічної майстерності.

По-друге, не все рекомендоване для кожного розділу питання буде висвітлюватися в методичних підходах до кожної теми.

Мета даних рекомендацій - дати практичні напрямки, загальні підходи по складанню методичних розробок для тих, хто бажає це зробити і поділитися своїми педагогічними здобутками з колегами в єдиному комплексі проблем загальної педагогіки, втілення педагогічної теорії в практику професійно-технічного навчального закладу.

Звичайно цим не вичерпуються проблеми сучасних підходів до підготовки методичних розробок. Автори сподіваються, що педагогічні працівники училищ доповнять і розширять рекомендації, спираючись на свій досвід і власні методики, а також супроводитимуть теоретичні положення їх своїми методичними доробками.